

Olaus Eskeland.

Olaus Eskeland (1833 – 1903).

Han var født i Høle 9. juni 1833 og døde 23. november 1903. Ættens navn skriver seg fra gården Eskeland i Høle. Dens mannslinje hadde et par generasjoner bodd på Trodal, som den gang var en husmannsplass under Hølegården, men vi kjenner ikke lenger tilbake enn til Olaus Eskelands oldefar, Ole Halvorsen Trodal, som visstnok var fødd på Øvstebø. Derimot kan vi følge morsætten på Eskeland tilbake gjennom mange ætteledd. Ætten tilhører i like linje den kjente Hoffmann-ætten på Vaula, en ætt som kan føre sine røtter tilbake til Søren Jenssøn som var prest i Rennesøy i tiden 1628–1645. De to sønnene hans kalte seg Hoffmann.

Etter konfirmasjonen kom Olaus til Stavanger hvor han en tid var ”krambogutt”. Deretter gikk han på Stord Seminar, hvorfra han ble uteksaminert i 1853. Han ble lærer og kirkesanger i Høle i 1853. Senere kom Olaus til Hetland Herred (senere Hetland kommune) som fram til 1965 omsluttet Stavanger. Først virket han som kirkesanger ved Frue kirke (Hetlandskirken) fra 1856 til 1860 og som lærer på Tasta. Senere prøvde han seg som lensmann i Skudenes, men sluttet av helsemessige årsaker. I 1861 kjøpte han gård på Tasta. Denne drev

han i 30 år. I sine eldre år kjøpte han en parsell av Hetland tidligere prestegård hvor han ble boende til sin død. Selv om han sluttet som lensmann på grunn av ”helbredshensyn”, som det heter, tok han likevel del i gårdsarbeidet med liv og fart. ”Han vanslektet ikke på sine sambygdnings. Han spyttet i nevene og tok fatt så det hadde klem”. Det sies at ved dette gjenvant han sin helse. Det står senere skrevet om samme mann: ”Folk saa op til ham som en høvding og far på samme tid. Han besat en arbeidskraft og var besjælet av en offervilje som det kun falder i faa mends eie at ha. Mand kunne derfor trygt overlate ham til de hverv han paatok sig, og det var i aarenes løb omtrentt alt av kommunale hverv en bygd raader over”.

Olaus Eskeland ble gift 3. desember 1862 med Elisabet Øglend, født 16. desember 1830, død 16. januar 1922. De fikk fire barn. Ett av barna var Lars Bertel Olaus Eskeland som ble født på Tasta 23. august 1863, død 15. februar 1943. 4. juli 1891 giftet han seg med Malene Øglend, født 29. oktober 1867 og død 1. juli 1948 (de var søskenbarn). Sammen fikk Lars og Malene fem barn, blant dem var Olaus Eskeland. Han ble født 28. april 1892. I voksenalder overtok han gården på Tasta.

16. mars 1929 giftet Olaus seg med Inger Ødegård som var født 4. april 1904 i Varhaug. De fikk seks barn – to jenter og fire gutter – hvorav den eldste av guttene, født på Tasta 23. januar 1932, fikk navnet Lars Bertil Olaus Eskeland etter sin farfar.

Tilbake til den ”første” Olaus Eskeland (Olaus den eldre): Mindre bekjent er det at han drev en ikke ubetydelig kreaturhandel og slakting. Han la seg til skipsparter – og bestyrte selv rederiet. Etter den tysk-franske krigen i 1870–71 steg skipspartene til eventyrlige høyder. Olaus Eskeland solgte og ble en velholden mann.

Olaus gikk forholdsvis tidlig inn i politikk og annen offentlig virksomhet. Her nevnes at han var forlikskommisær i 40 år, ordfører i Hetland 1864–1867, 1870–1891, 1894–1903. Amttingets oppmann, medlem av Amtsutvalget og Amtskolestyret og amtrevisor. Som ordfører var han også medlem av Amtstinget (fylkestinget) i like lang tid som han var ordfører. I mange år var han også bestyrer av Norges Banks avdeling i Stavanger. Han påtok seg også oppgaver på riksplanet:

1868–1869 møtte Olaus Eskeland første gang som varamann på Stortinget i 1868–1869. Fra 1871 var han fast representant, og han ble stadig gjenvalgt til 1888. I 1889 ble han valgt til president på Stortinget og var samtidig medlem av den parlamentariske jurikommisjonen i 1882 og medlem av Jærbanens tilsynskommisjon. På grunn av sykdom var han fritatt fra å møte på Stortinget i 1890 og i 1891.

Som offentlig person viste han seg å være både forsiktig og fremsynt på samme tid. Han ga seg aldri i kast med saker som han ikke så en fornuftig løsning på. Og dersom han ønsket å fremme en stor sak, så ga han ikke opp ved den første motstand han eventuelt møtte, men kom igjen ”for hver gang mæktigere, mer overbevisende” som

det heter: ”Han hørte ikke blant dem, der besidder veltalenhedens fossefald, men hans tale falt koncis, logisk, uden kunster. Og i at finde de rette udtryk for tanken i skrift og tale var han en mester.”

Olaus Eskeland regnes som grunnlegger av Hetland Sparebank (Hetlandsbanken). I bankens 50-års jubileumsbok kan man lese følgende:

”Opptakten til start av Hetland Sparebank ble tatt av Hetland Herredstyre:

Aar 1889 den 31. August samledes efter betimelig og paa sedvanlig Maade kundgjort indkallelse, i hvilken de Gjenstande, der skulde behandles i Mødet uttrykkelig have været angivne, Hetland Formænd og Representanter i Kirkestuen paa Hetland. Nærværende 6 Formænd og 17 representanter. Fogden var betimelig underrettet om Mødet. Da foretoges:

1. Sag angaaende opprettelse av Sparebank i Herredet.

Enstemmig besluttet:

Kommunebestyrelsen er av den Formening at opprettelse av en Sparebank vil være ønskelig, men forinden der træffes videre Forføyning i Sagens anledning, vil man lade Folket i de enkelte Sogne få uttale seg om, hvorvidt der bør opprettes en felles Bank for hele Herredet eller om hvert sogn bør faa en særskilt Indretning”

Etter diverse møter flere år på rad ble det besluttet å opprette en sparebank. Denne ble først startet 2. januar 1901. Ordfører Olaus Eskeland skjøt inn Kr. 1000 - mens de øvrige representantene bidro med alt fra kr. 10.- til Kr. 60.- som høyeste beløp, til sammen kr. 2000, med de kr.1000 som Eskeland skjøt inn. Grunnfondet var altså kr. 2000.”

For øvrig kan nevnes at hans sønn L.B.O. Eskeland og hans bror Kasper også var blant stifterene. Til ordfører i Forstanderskapet valgetes med akklamasjon Olaus Eskeland. Han var også bankens bestyrer (direktør) fra starten til sin død i 1903.

1889 ble han tildelt Olafsordenens ridderkors for statsborgerlig fortjeneste. Da han døde i 1903 ble han omtalt som ”Stavanger Amts første mand, dets inflytelsesrikeste og mest betroede borger”, og ”vi føyer til”, heter det i Træk av Hetlands historie: ”Han var Hetlands største ordfører, et hode høyere end alt fra den dag i 1864, han for første gang indtok høysetepladsen i sin bygds herredsstyre. Og i mer enn en mandsalder sat han paa den samme plads og ledet forhandlingene med samme stø og sikre haand, like til den sidste dag – 7. Oktober 1903 [...] Ved hans begravelse var Frue kirke fuld til sidste plads, et ligfølge saa stort som aldrig nogen hadde set det før i Hetland.” Det er ikke vanskelig å forstå og ikke for mye, at en så kjent mann fikk en vei oppkalt etter seg på Tasta.

Kilder: *Træk af Hetlands Historie 1814 - 1914*

Torgersen, Jan K.

Bilde: Hafrsfjord Forlag

Karen Magrete Folkvord